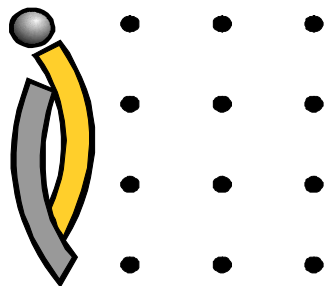

POROČILO O SPREMLJANJU UVAJANJA IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV SREDNJEGA STROKOVNEGA IN POKLICNO - TEHNIŠKEGA IZOBRAŽEVANJA

**(začetek izvajanja programov v šolskem letu 2000/2001, 2001/2002,
2002/2003)**

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, december 2004

POROČILO O SPREMLJANJU UVAJANJA IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV
SREDNJEGA STROKOVNEGA IN POKLICNO - TEHNIŠKEGA IZOBRAŽEVANJA
(začetek izvajanja programov v šolskem letu 2000/01, 2001/02, 2002/03)

Ljubljana, december 2004

Nosilec:

Center RS za poklicno izobraževanje

Avtorica in tehnična urednica:

Barbara Božič

Statistična obdelava podatkov:

Barbara Božič

VSEBINA:

1	UVOD	3
2	METODOLOGIJA SPREMLJANJA	3
2.1	Izhodišča spremljanja	3
2.2	Cilji spremljanja	6
2.3	Instrumenti in postopki spremljanja	6
2.4	Časovni potek spremljanja	7
2.5	Število pridobljenih podatkov	7
2.6	Obdelava izidov anketnega vprašalnika	8
2.7	Vpis v izobraževalne programe in učni uspeh pri poklicni maturi	8
3	UGOTOVITVE SPREMLJANJA	12
3.1	UVAJANJE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV	12
3.2	IZOBRAŽEVALNI PROGRAMI (predmetnik; razmerje in povezanost med sestavinami predmetnika, posamezni predmeti)	14
3.3	PREDMETNI KATALOGI ZNANJ	20
3.4	IZVAJANJE PROGRAMOV	22
3.4.1	Materialni in organizacijski pogoji za izvajanje programov	23
3.4.1.1	Prostorski pogoji, oprema in učna tehnologija	23
3.4.1.2	Nadaljnje izobraževanje ravnateljev, učiteljev	23
3.4.1.3	Povezovanje med učitelji, strokovnimi aktivni na šoli	25
3.4.2	Načrtovanje in izvajanje pouka	26
3.4.2.1	Izvedba pouka	26
3.4.2.2	Izbor metod in oblik dela	27

3.4.3	Preverjanje in ocenjevanje znanja	29
3.4.3.1	Načini in oblike preverjanja in ocenjevanja	29
3.5	UČNA GRADIVA	30
3.6	DELOVNA PRAKSA	31
3.7	NADALJNJA POT DIPLOMANTOV	31
4	SLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI	33
5	LITERATURA	36

1. UVOD

Spremljanje uvajanja novih in prenovljenih izobraževalnih programov je kontinuiran proces s katerim na Centru RS za poklicno izobraževanje (v nadaljnjem besedilu: CPI) pridobivamo informacije o ustreznosti zastavljenih ciljev prenove programov in kako ter v kolikšni meri se le-ti uresničujejo. Zasedujemo predvsem tiste cilje programske prenove, ki so bili usmerjeni v prilagoditev programov novim razvojnim trendom, njihovo vsebinsko posodobitev, v vpeljavo novih razmerij med teoretičnim in praktičnim izobraževanjem, uveljavitev načela pretežno učno-ciljnega načrtovanja tako v pripravi katalogov znanj kot pri izvedbi učnega procesa ter v razvoj aktivnejših metod poučevanja in učenja, ter spremenjeno vlogo učitelja in učenca.

V pričujočem poročilu tako podajamo izsledke spremljanja prenovljenih programov srednjega strokovnega izobraževanja, ki izobražujejo za **Gostinskega tehnika, Grafičnega tehnika, Medijskega tehnika, Turističnega in Vrtnarskega tehnika** (začetek izvajanja v šolskem letu 2000/01) ter programov poklicno-tehniškega izobraževanja: **Gostinsko-turistični tehnik, Konfekcijski modelar, Tehnik zdravstvene nege, Živilski tehnik** (začetek izvajanja v šolskem letu 2001/02), **Vrtnarski tehnik in Lesarski tehnik**, ki so se v šolski praksi začeli izvajati v šolskem letu 2002/03.

Podatke in mnenja, ki smo jih s spremljavo pridobili od ravnateljev, učiteljev in dijakov, bomo podali tako načrtovalcem prenove kot izvajalcem v neposredni pedagoški praksi z namenom sprotnega reševanja konkretnih vprašanj, ki se pojavljajo v zvezi z izvajanjem programov in izvedbenih rešitev in predvsem podpore pri nadaljnjih odločitvah.

2. METODOLOGIJA SPREMLJANJA

2.1 Izhodišča spremljanja

Metodologija spremljanja izobraževalnih programov srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja je bila pripravljena na podlagi Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja (v nadaljevanju besedila: Izhodišča), Izhodišč za evalvacijo kurikularne prenove vzgoje in izobraževanja v RS, Načrta

evalvacijskih in razvojnih projektov za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja, prenovljenih izobraževalnih programov srednjega strokovnega in poklicno- tehniškega izobraževanja (splošni del, katalogi znanj), prenovljene šolske zakonodaje ter drugih dokumentov, kjer so opredeljeni cilji, in načela kurikularne prenove. Izhajali smo tudi iz ugotovitev predhodno pripravljenih poročil o spremljanju uvajanja izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja.

2.2 Cilji spremljanja

Temeljni predmet spremljanja so uvodoma navedeni prenovljeni izobraževalni programi, njihovo uresničevanje ter njihova sprejemljivost za udeležence.

Cilji spremljanja so:

- zbrati podatke o poteku uvajanja izobraževalnih programov:
 - priprave (načini, oblike) na vpeljevanje novosti na šolah, vloga CPI
- pridobiti mnenja in ocene o posameznih elementih programov:
 - predmetniki v celoti,
 - posamezne sestavine predmetnikov in razmerja ter povezanost med njimi,
 - predmetni katalogi znanj
- zbrati podatke o izvajanju izobraževalnih programov:
 - materialni in organizacijski pogoji,
 - načrtovanje in izvajanje pouka,
 - preverjanje in ocenjevanje znanja
- zbrati podatke o učnih gradivih
- pridobiti mnenje dijakov o delovni praksi
- pridobiti mnenje o nadaljnjih poklicnih oz. izobraževalnih namerah dijakov.

2.3 Instrumenti in postopki spremljanja

Spremljanje je zajelo anketiranje in vodeno intervjuvanje. Na CPI smo oblikovali naslednji instrumentarij:

- vodeni intervju in vprašalnik za ravnatelje,
- vodeni intervju in anketni vprašalnik za učitelje strokovno-teoretičnih predmetov in praktičnega pouka,

- anketni vprašalnik za dijake zaključnega letnika.

2.4 Časovni potek spremljanja

Anketne vprašalnike so ravnatelji, učitelji in dijaki izpolnjevali ob zaključku zadnjega letnika, in sicer v maju in juniju 2004, vodeni intervjuji so bili izvedeni ob enakem času.

2.5 Število pridobljenih podatkov

V spremljanje smo vključili vse šole, izvajalke prenovljenih programov. Teh šol je 30. Skupno smo analizirali anketne vprašalnike in vodene intervjuje¹ 338 učiteljev, 25 ravnateljev ter 899 dijakov.

Podatke o številu izpolnjenih vprašalnikov učiteljev in dijakov, številu opravljenih vodeni intervjujev za učitelje in ravnatelje po posameznih izobraževalnih programih prikazuje preglednica 1.

Preglednica 1: Vrnjeni vprašalniki in izpeljani vodeni intervjuji

Izobraževalni program	Ravnatelji (intervju)	Ravnatelji (anketa)	Učitelji (intervju)	Učitelji (anketa)	Dijaki (anketa)
Gostinski tehnik	2	3	6	31	131
Grafični tehnik	1	/	2	5	23
Medijski tehnik	1	/	2	7	15
Turistični tehnik	2	2	4	29	116
Vrtnarski tehnik	/	3	-	32	47
Gostinsko-turistični tehnik (PTI)	2	6	10	56	179
Konfeksijski modelar (PTI)	1	4	7	39	86
Tehnik zdravstvene nege (PTI)	-	2	-	17	41

¹ Vodene intervjuje smo opravili z ravnatelji in učitelji na slučajno izbranem vzorcu šol.

Živilski tehnik (PTI)	-	3	-	35	89
Vrtnarski tehnik (PTI)	-	3	-	23	74
Lesarski tehnik (PTI)	-	4	/	33	98
SKUPAJ	4²	21³	31	307	899

2.6 Obdelava izidov anketnih vprašalnikov

Izide anketnih vprašalnikov za ravnatelje, učitelje in dijake smo obdelali s statističnim programskim paketom SPSS. Nekatero podatke smo obdelali ročno, to so zlasti odgovori na odprta vprašanja, s katerimi so anketiranci podali mnenja o posameznih elementih programov. Pri obdelavi rezultatov smo oblikovali različne parametre predvsem frekvenčne porazdelitve ter odstotne deleže posameznih odgovorov na vprašanja ter aritmetično sredino ocen za odgovore, ki so bili ocenjeni s številčno lestvico.

2.7 Vpis v izobraževalne programe⁴ in učni uspeh pri poklicni maturi⁵

V 1. letnik prenovljenih programov **srednjega strokovnega izobraževanja** se je v šolskem letu 2000/2001 vpisalo 967 dijakov, poklicno maturo je od 680⁶, ki so pristopili v spomladanskem in jesenskem roku skupaj, uspešno opravilo 647 kandidatov.

Preglednica 2: Število vpisanih dijakov (generacija 00/01) po letnikih in učni uspeh pri poklicni maturi (upoštevani podatki za spomladanski in jesenski rok skupaj)

Izobraževalni program	1. letnik (šol.1.00/01)	2. letnik (šol.1.01/02)	3. letnik (šol.1.02/03)	4. letnik (šol.1.03/04)	Poklicna matura		
					Vsi	Št. pozitivnih	% pozitivnih
Gostinski tehnik	375	330	307	285	241	219	90,9

² Končni seštevek se ne ujema, ker posamezni ravnatelji »ravnateljujejo« na šolah z več programi

³ Končni seštevek se ne ujema, ker posamezni ravnatelji »ravnateljujejo« na šolah z več programi

⁴ Podatki MŠZŠ

⁵ Podatki RIC

⁶ podatki o maturi za posamezne programe so za dijake in ostale skupaj

Grafični tehnik	58	46	46	41	38 ⁷	32	84,2
Medijski tehnik	64	56	51	48	44	42	95,5
Turistični tehnik	378	337	311	298	279	278	99,6
Vrtnarski tehnik	92	82	75	75	78 ⁸	76	97,4
SKUPAJ	967	851	790	747	680	647	95,1

Iz preglednice je razvidno, da se je število dijakov od prvega do zadnjega letnika zmanjšalo za 220 oz. za 22,7 %. Največji odstotek zaznavamo na prehodu med prvim in drugim letnikom-116 dijakov, nato se odstotek postopoma znižuje. Preglednica prikazuje tudi učni uspeh pri poklicni maturi. Od 680, ki so k maturi pristopili, jih je 647 oz. 95,1 % maturo tudi uspešno opravilo. Za navedeni odstotek dijakov podatkov o tem, kaj se je tekom njihovega izobraževanja zgodilo, da le-tega niso dokončali, nimamo. Predvidevamo lahko, da so se nekateri izmed njih prepisali v drug program oz. drugo šolo, da so ponavljali enega izmed letnikov ali pa, da so šolo predčasno zapustili.

V šolskem letu 2001/2002, se je v 1. letnik prenovljenih programov **poklicno tehniškega izobraževanja** vpisalo 790 dijakov, poklicno maturo je opravljalo⁹ 539 dijakov in odraslih skupaj. V šolskem letu 2002/2003 je bilo vpisanih 502 dijakov, uspešno je maturiralo¹⁰ 320 dijakov in odraslih skupaj (preglednica 3).

Preglednica 3: Število vpisanih dijakov (generacija 01/02, generacija 02/03) po letnikih in učni uspeh pri poklicni maturi

Izobraževalni program	1. letnik (šol.l.01/02)	2. letnik (šol.l.02/03)	Poklicna matura		
			Vsi	Št. pozitivnih	% pozitivnih
Gostinsko turistični tehnik (PTI)	357	287	231	176	76,5
Konfekcijski modelar (PTI)	172	145	115	63	73

⁷ podatek za dijake in ostale skupaj

⁸ podatek za dijake in ostale skupaj

⁹ upoštevani podatki za spomladanski, jesenski in zimski rok skupaj

¹⁰ upoštevani podatki za spomladanski in jesenski rok skupaj

Tehnik zdravstvene nege (PTI)	32	24	41 ¹¹	29	70,7
Živilski tehnik (PTI)	229	166	151 ¹²	63	62,9
SKUPAJ	790	622	539	331	61,5
Izobraževalni program	1. letnik (šol.1.02/03)	2. letnik (šol.1.03/04)	-	-	-
Vrtnarski tehnik (PTI)	188	161	157 ¹³	120	76,4
Lesarski tehnik (PTI)	314	267	266 ¹⁴	200	75,2
SKUPAJ	502	428	423	320	75,6

Tudi ti podatki kažejo na zaskrbljujoč odstotek dijakov v obeh generacijah (generacija 01/02: 21,2 %, generacija 02/03: 14,7 %), ki šolanja s poklicno matura (še) ni uspešno zaključil.

Za ilustracijo in primerjavo navajamo še podatke o številu vpisanih dijakov v prve letnike istih programov, v naslednjih šolskih letih.

Preglednica 4: Vpis v 1. letnik po generacijah

Izobraževalni program	Generacija 00/01 1. letnik	Generacija 01/02 1. letnik	Generacija 02/03 1. letnik	Generacija 03/04 1. letnik
Gostinski tehnik	375	361	287	265
Grafični tehnik	58	57	58	30
Medijski tehnik	64	95	163	191
Turistični tehnik	378	390	468	528
Vrtnarski tehnik	92	71	63	80
SKUPAJ (SSI)	967	974	1039	1094
Gostinsko turistični tehnik (PTI)	-	357	322	338
Konfekcijski modelar (PTI)	-	172	179	83

¹¹ podatek za dijake in ostale skupaj

¹² podatek za dijake in ostale skupaj

¹³ podatek za dijake in ostale skupaj

¹⁴ podatek za dijake in ostale skupaj

Tehnik zdravstvene nege (PTI)	-	32	63	93
Živilski tehnik PTI)	-	229	254	245
Vrtnarski tehnik (PTI)	-	-	188	178
Lesarski tehnik (PTI)	-	-	314	312
SKUPAJ (PTI)	-	790	1320	1249

Vpis v prenovljene programe srednjega strokovnega izobraževanja je v zadnjih štirih letih, po letu 2000/2001 vseskozi rahlo upadal. Precej večje zanimanje dijakov in s tem tudi vpis zaznavamo v programu Medijskega in Turističnega tehnika. Pri vpisu v programe poklicno tehniškega izobraževanja v zadnjih dveh letih opazamo podoben trend- upad, z izjemo programa, ki izobražuje za poklic Tehnika zdravstvene nege. Zanimanje za ta program je, kot kažejo podatki iz leta v leto večje.

3. UGOTOVITVE SPREMLJANJA

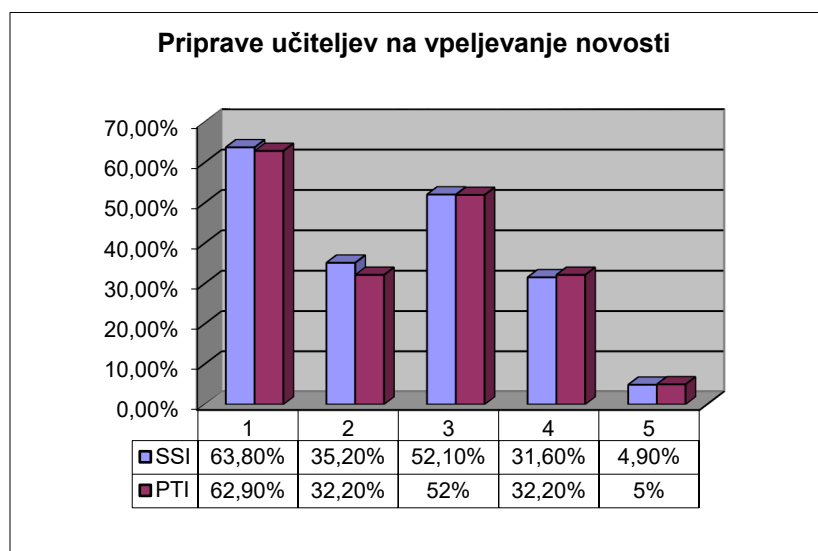
3.1 UVAJANJE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV

Uvajanje sprememb v pedagoško prakso zahteva sodelovanje celotnega strokovnega kadra na šoli, katerega je pred tem potrebno pripraviti- ustrezno izobraziti in usposobiti.

V šolskem letu 2003/04 so dijaki zaključili zadnji letnik uvodoma navedenih prenovljenih programov. Mnenje o procesu uvajanja novih programov; o pripravah učiteljev, težavah in vlogi različnih akterjev pri tem, so nam posredovali ravnatelji šol in učitelji.

Priprave na vpeljevanje novosti ravnatelji na splošno pozitivno ocenjujejo. Večjih težav na šolah niso zaznali, z izjemo ponekod manjše naklonjenosti učiteljev k spremembam. Pravijo, da so priprave potekale v različnih oblikah, najpogosteje v okviru študijskih skupin. Njihova vloga je po mnenju večine ravnateljev in tudi anketiranih učiteljev ključna (slika 1), zlasti pri posredovanju konkretnih informacij pri uvajanju novosti in velikih možnostih izmenjave izkušenj in mnenj o novih rešitvah med strokovnimi aktivni na šoli in med šolami.

Slika 1: Kako ste se pripravljali na vpeljevanje novega izobraževalnega programa? (učitelji; N=338)

Legenda:

1. V študijskih skupinah
2. Na izobraževanju, spopolnjevanju

3. Individualna priprava
4. Interno na šoli
5. Drugo

Učitelji pravijo, da so poleg priprav v okviru študijskih skupin, v katerih večina tudi ves čas sodeluje (74 %), veliko novega in uporabnega znanja pridobili individualno- s prebiranjem različne literature ter na izobraževanjih oz. spopolnjevanjih, namenjenih podpori pri načrtovanju in uvajanju prenovljenih programov.

Manjši delež učiteljev (okoli 15 %), predvsem iz programa Gostinsko turistični tehnik (PTI), Konfekcijski modelar (PTI) ter Gostinski tehnik (SSI) s pripravami na vpeljevanje novega programa ni bil zadovoljen. Ti učitelji so občutili časovno stisko in premalo konkretnih, praktičnih navodil, kako stvari na določenih področjih izpeljati v vsakdanji praksi. Ocenjujejo, da priprav niti ni bilo dovolj.

Pri pripravi in uvajanju prenovljenih programov ravnatelj in učitelji pomembno vlogo pripisujejo tudi CPI. Ključno vlogo njegovih svetovalcev vidijo predvsem v koordinaciji priprave novih programov, na splošno pa pogrešajo več svetovanja povezanega z izboljšanjem pedagoške prakse. Učitelji si želijo tudi večji posluš za njihova mnenja in predloge saj ti nastajajo na podlagi dejanskega stanja na šolah, ki ga v procesu prenove ne velja zapostaviti.

3.2 IZOBRAŽEVALNI PROGRAMI (predmetnik; razmerja in povezanost med sestavinami predmetnika, posamezni predmeti)

Prenovljeni programi srednjega strokovnega in poklicno- tehniškega izobraževanja so nastali na podlagi Izhodišč, ki opredeljujejo:

- značilnosti in temeljne cilje izobraževanja,
- strukturo predmetnika in razmerje med posameznimi sestavinami predmetnika (razmerje med obsegom splošne in strokovne izobrazbe ter med teoretičnimi in praktičnimi znanji),
- minimalne izobrazbene standarde.

Izhodišča podajajo tudi podlage za pripravo katalogov znanj; načela, sestavine ter njihovo vsebinsko strukturo.

V preteklem obdobju smo na podlagi rezultatov spremljav o uvajanju novih in prenovljenih izobraževalnih programov ugotavljali, da so novi programi oz. njihovi elementi v primerjavi z predhodnimi boljši, da potrebam poklica bolje ustrezajo¹⁵. Obenem se je vseskozi izpostavljal tudi premajhen obseg praktičnega izobraževanja, tako v šoli kot v delovnem procesu, kar pomeni, da večja vsebinska in časovna skladnost med teoretičnim in praktičnim izobraževanjem še vedno ni v celoti uresničena.

Vprašanja ravnateljem, učiteljem in dijakom vezana na prenovljeni izobraževalni program smo najprej usmerili na predmetnik; obseg skupin predmetov, povezanost med strokovno-teoretičnim in praktičnim izobraževanjem, posamezne predmete, nato na predmetne kataloge znanj.

¹⁵ Božič, str. 15 (2003), Čater, str. 9 (2003),

Preglednica 5: Ocena obsega skupin predmetov v predmetniku v celotnem programu (učitelji; N= 338)

Skupina predmetov	Prevelik obseg (delež v %)		Ustrezen obseg (delež v %)		Premajhen obseg (delež v %)	
	SSI	PTI	SSI	PTI	SSI	PTI
Splošnoizobraževalni predmeti	28,1	27,1	69,8	66,7	2,1	6,2
Strokovno-teoretični predmeti	3,1	6,6	67	65,9	29,9	27,5
Praktični pouk	-	3,2	62,2	59,8	37,8	37
Delovna praksa	2,1	3,6	39,6	62,7	58,3	33,7

Večji del učiteljev v programih poklicno tehniškega izobraževanja in v programih srednjega strokovnega izobraževanja (več kot 60 %) se z zastopanostjo posameznih sestavin predmetnika, konkretnije z obsegom splošnoizobraževalnih predmetov, strokovno- teoretičnih predmetov ter praktičnega pouka strinja. Da so razmerja med posameznimi skupinami predmetov ustrezna, pravi tudi večina (20) vprašanih ravnateljev.

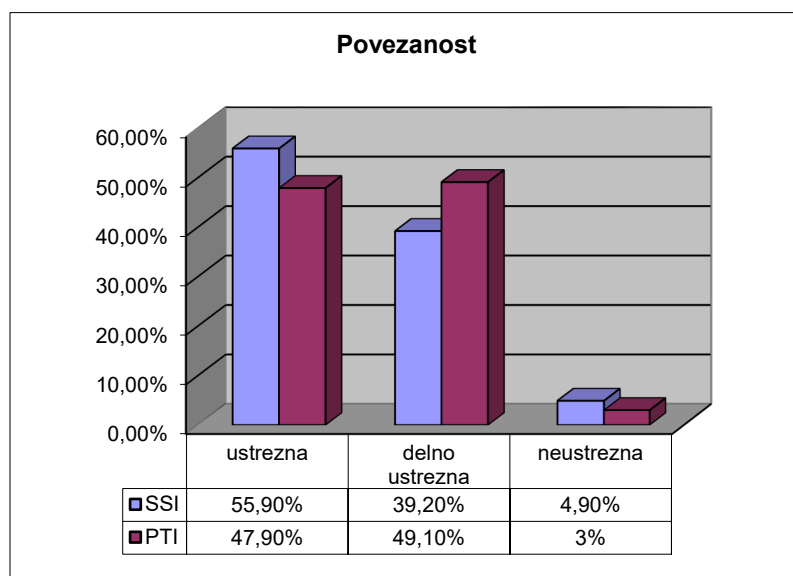
Tretjina učiteljev, ne glede na izobraževalni program v predmetniku zaznava prevelik obseg splošnoizobraževalnih ter premajhen obseg strokovno- teoretičnih predmetov

Po mnenju posameznih učiteljev je premajhen poudarek tudi na praktičnem pouku (SSI: 37,8 %, PTI: 37 %), in delovni praksi (SSI: 58,3 %, PTI: 33,7 %). To oceno so podali učitelji: Gostinskega tehnika (SSI), Gostinsko- turističnega tehnika (PTI), Turističnega tehnika (SSI) in Vrtnarskega tehnika (SSI in PTI) ter učitelji programa Konfekcijski modelar (PTI). Njihova mnenja lahko podkrepimo z izjavo enega izmed njih: «znanje, ki ga dijaki pridobijo pri teoretičnih predmetih je pomembno, še pomembneje pa je, da znajo nekaj narediti.»

Večji obseg praktičnemu pouku in predvsem delovni praksi bi v programu Gostinski tehnik (SSI), Turistični tehnik (SSI) in Gostinsko- turistični tehnik (PTI) namenilo tudi preostalih pet vprašanih ravnateljev.

V skladu z ocenami, da je praktičnemu izobraževanju (tako praktičnemu pouku kot delovni praksi) in strokovno- teoretičnim predmetom namenjen premajhen obseg¹⁶se prepletenost vseh vrst znanja (splošnega, strokovnega in praktičnega), kot pomembno načelo¹⁷, ki spodbuja naravnost k aplikativnosti znanj in usmerjenosti k poklicu, po mnenju polovice učiteljev v obeh vrstah izobraževanja ne dosega v zadovoljivi meri. Učitelji, ki povezanost ocenjujejo (slika 2) z oceno delno ustrezno ali neustrezno (SSI: 44,1 %: Gostinski tehnik, Turistični tehnik , PTI: 52,1 %: Gostinsko- turistični tehnik, Lesarski tehnik, Vrtnarski tehnik), so le-to utemeljili še s slabim medsebojnim sodelovanjem in nesovpadanjem (časovno) tem po letnikih.

Slika 2: Ocena povezanosti med teoretičnim in praktičnim izobraževanjem v celotnem programu (učitelji; N= 338)

Sedem ravnateljev se mnenju učiteljev pridružuje in dodaja, da so razlogi za nezadostno vsebinsko povezanost tudi v pogosti uporabi dislociranih prostorov (učitelji poučujejo na različnih lokacijah) in tudi različnih pogledih učiteljev na predmet, ki ga poučujejo.

Dobro povezanost med teoretičnim in praktičnim izobraževanjem v večji meri poudarjajo učitelji srednjega strokovnega izobraževanja, predvsem tisti, ki poučujejo dijake, ki se izobražujejo za poklic Grafičnega tehnika, Medijskega tehnika in Vrtnarskega tehnika.

¹⁶ glej preglednico 6

¹⁷ Izhodišča..., 1997

V okviru razvojne perspektive nas je zanimalo, kako na šolah, to še vedno preveliko predmetno razdrobljenost poskušajo presegati. Na vprašanji o obstoječih načinih spodbujanja medsebojnega sodelovanja s strani vodstva šol in po njihovem mnenju najprimernejših načinov za doseganje večje povezanosti med predmeti smo dobili različne odgovore. Ravnatelji spodbujajo predvsem formiranje medpredmetnih aktivov, timski pristop učiteljev, tako v načrtovanju kot pri izvajanju dela. Pomembno sodelovanje naj bi se vzpostavilo pri skupnem oblikovanju letnih in dnevnih priprav, kriterijev za preverjanje in ocenjevanje znanja ter razreševanju vzgojne problematike. Ravnatelji poudarjajo tudi velik pomen zadostnega izobraževanja učiteljev, saj novi pristopi v izobraževanju od njih terjajo nova znanja, nove spretnosti in tudi spremenjene načine dela.

Posamezni učitelji, ne glede na izobraževalni program predlagajo izdelavo posebnih programov oz. konceptov na šolah, ki bi spodbujali in omogočali sistematično izvajanje povezav med različnimi predmeti. Velike možnosti vidijo tudi v krepitvi projektne dela.

Poleg splošne ocene predmetnikov smo učitelje prosili še za podrobnejšo oceno elementov predmetnika; posameznih predmetov:

- zastopanost predmeta, ki ga poučujejo v celotnem programu, glede na poklic za katerega program izobražuje,
- število ur predmeta v celotnem programu, glede na cilje in vsebine,
- zahtevnost predmetov in programa v celoti.

Preglednica 6: Ocena zastopanosti predmeta, ki ga poučujete v celotnem programu glede na poklic, za katerega program izobražuje (učitelji; N= 338)

Zastopanost predmeta	Delež v %	
	SSI	PTI
Ustrezna	59,4	61,7
Premajhna	38,6	38,8
Prevelika	2	-

Več kot polovica učiteljev v programih srednjega strokovnega izobraževanja (59,4 %) in 61,7 % učiteljev v programih poklicno tehniškega izobraževanja meni, da je predmet, ki ga poučujejo, glede na poklic za katerega program izobražuje, v predmetniku ustrezno zastopan.

Slaba polovica učiteljev je drugačnega mnenja. Praktični pouk kot predmet z premajhnim obsegom ur, ponovno izpostavljajo učitelji skoraj vseh programov.

V programu Gostinsko- turistični tehnik (PTI) in Gostinski tehnik (SSI) bi si učitelji poleg večjega števila ur namenjenega praktičnemu pouku- kuharstvu nameniti še predmetu organizacija in ekonomika v gostinstvu.

Učitelji, ki poučujejo v Konfekcijskem modelarju (PTI) bi večji obseg dodelili predmetu konstrukcija in modeliranje.

Nadalje se ocena učiteljev nanaša na število ur predmeta v celotnem programu, glede na cilje in vsebine (preglednica 7), ki naj bi jih dosegli oz. uresničili. Ne glede na vrsto izobraževanja jih slaba polovica odgovarja (SSI: 44,1 %, PTI: 47,2 %), da vsega v času, ki ga imajo na razpolago ne uspe uresničiti.

Preglednica 7: Ocena števila ur predmeta glede na cilje in vsebine (učitelji; N= 338)

Število ur predmeta,glede na cilje, vsebine	Delež v %	
	SSI	PTI
Ustrezna	55,9	52,8
Premajhna	44,1	47,2
Prevelika	-	-

Na nedoseganje in neuresničevanje ciljev opozarjajo učitelji naslednjih programov in predmetov:

- Program Gostinski tehnik (SSI): tuji jezik 2, prehrana, praktični pouk: kuharstvo, strežba,
- Program Grafični tehnik (SSI): osnove grafičnega oblikovanja,
- Program Medijski tehnik (SSI): grafično oblikovanje,
- Program Turistični tehnik (SSI): tuji jezik 2 in 3,

- Program Vrtnarski tehnik (SSI, PTI): krajinsko vrtnarstvo, gospodarsko poslovanje, vrtnarstvo.

Po mnenju o možnostih uresničevanja ciljev izobraževalnih programov v predvidenem obsegu ur smo vprašali tudi ravnatelje. Slaba tretjina ravnateljev (7) pravi, da je razmerje med obsežnostjo ciljev in številom razpoložljivih ur v programih pravo. Preostali ravnatelji imajo nasprotno mnenje in navajajo, da se vseh ciljev zaradi preobsežnosti in posledično pomanjkanja časa, ki bi ga namenjali utrjevanju snovi, težko dosega. Predvsem to velja za splošnoizobraževalne predmete v večini programov.

Ta skupina predmetov je po mnenju večjega števila ravnateljev (Vrtnarski tehnik (PTI, SSI), Lesarski tehnik (PTI), Tehnik zdravstvene nege (PTI), Konfekcijski modelar (PTI) za določen del vpisanih dijakov zelo zahtevna, celo prezahtevna.

Kaj o zahtevnosti izobraževalnih programov oz. zahtevnosti posameznih predmetov menijo dijaki pa prikazuje preglednica 8.

Preglednica 8: Kako glede zahtevnosti ocenjuješ celoten program, v katerega si vpisan-a? (dijaki; N=899)

Zahtevnost programa	Delež v %	
	SSI	PTI
Program je prezahteven	4,2	11,2
Program je zelo zahteven	21,9	36,2
Program je ravno prav zahteven	68,3	49,5
Program je premalo zahteven	5,7	3,1

V povprečju skoraj 70 % dijakov srednjega strokovnega izobraževanja in 50 % dijakov poklicno tehniškega izobraževanja z zahtevnostjo programov ni imelo težav, označili so jih za ravno prav zahtevne. Za 26,1 % dijakov SSI in drugo polovico dijakov PTI pa so programi zelo in celo prezahtevni. To poudarjajo predvsem dijaki naslednjih programov: Gostinsko

turistični tehnik (PTI), Živilski tehnik (PTI), Lesarski tehnik (PTI) ter Gostinski tehnik (SSI) in Vrtnarski tehnik (SSI). Dijaki dodajajo, da je snov najbolj zahtevna pri splošnih predmetih. Na prvo mesto so postavili matematiko, sledi slovenščina in tuji jeziki. Med strokovno-teoretičnimi predmeti kot prezahtevne navajajo: organizacijo in ekonomiko poslovanja, tehnologijo in prehrano.

Najpogostejši razlogi za težave pri posameznih predmetih so:

- nerazumevanje snovi,
- neuporabnost snovi,
- prevelika obsežnost snovi,
- prezahtevni in strogi učitelji.

3.3 PREDMETNI KATALOGI ZNANJ

Katalogi znanj vsebinsko didaktične cilje izobraževanja za vsak predmet določajo po treh sklopih¹⁸:

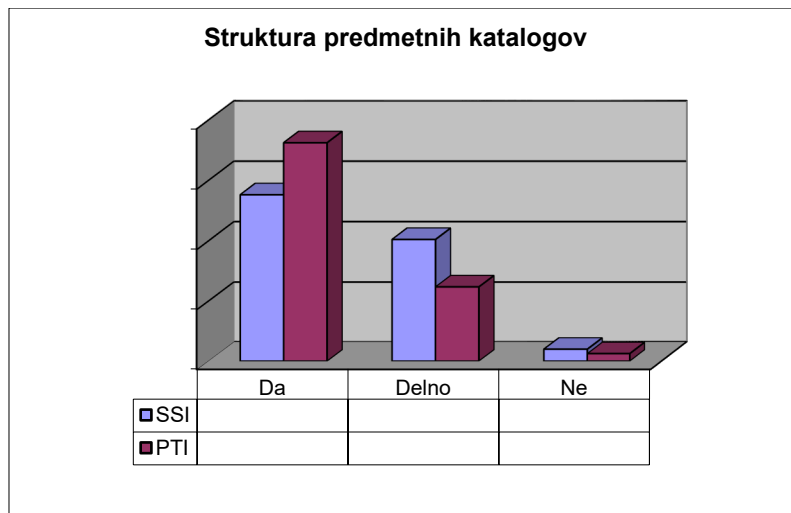
- informativni cilji (pridobivanje ustreznega teoretskega znanja),
- formativni cilji (razvijanje praktične in strokovne poklicne kompetence, razvijanje sposobnosti za reševanje praktičnih problemov itd),
- socializacijski cilji (oblikovanje strokovne in poklicne identitete, razvijanje komunikacijskih kompetenc itd).

Cilji morajo biti jasno določeni, da jih je mogoče razumeti čimbolj enopomensko in tudi realno uresničljivi. Ta način naj bi učiteljem olajšal izbiro ustrezne vsebine in metode dela pri pouku.

¹⁸ Izhodišča..., str. 11, 1997)

Kako to strukturo razumejo ravnatelji in učitelji oz. ali jim le-ta predstavlja razumljivo osnovo za načrtovanje pouka prikazuje slika 3.

Slika 3: Ali so cilji v katalogu (delitev na informativne, formativne in socializacijske cilje) razumljiva osnova za načrtovanje vašega dela? (učitelji; N= 338)

Večini učiteljev (PTI: 72,6 %, SSI: 55,4 %) se zdi delitev predmetnega kataloga na informativne, formativne in socializacijske cilje razumljiva. Predstavlja jim ustrezno podlago za načrtovanje dela v razredu. Večina ravnateljev (19) se temu mnenju pridružuje in dodaja, da na ta način strukturirani katalogi znanj, učiteljem omogočajo kvalitetnejšo pripravo in načrtovanje dela, ki temeljita na samostojnem odločanju o tem, kaj bodo poučevali in na kakšen način.

V utemeljitvah ocene katalogov znanj, kot o razumljivi osnovi za načrtovanje dela pri pouku preostalih učiteljev, ne glede na izobraževalni program se kaže drugačna ocena. Ti v katalogih pogrešajo temeljitejšo usmeritve za vodenje dijakov.

Predmetne kataloge znanj so učitelji ocenjevali še po naslednjih vidikih:

- podrobnost opredeljenih ciljev,
- natančnost opredeljenih ciljev,
- jasnost opredeljenih ciljev,
- zahtevnost ciljev glede na učne zmogljivosti dijakov.

Večina učiteljev sporoča (okoli 80 %), da so cilji zapisani v katalogih znanj ustrezni-so dovolj podrobni, dovolj natančni in dovolj jasni. Glede zahtevnosti pa je četrtnina učiteljev (SSI: 17,8 %, PTI: 20,9 %), glede na učne zmogljivosti dijakov, cilje ocenila kot preveč zahtevne. Ocene prikazuje preglednica 9.

Preglednica 9: Ocenite katalog znanj še po naslednjih vidikih (učitelji; N= 338)

Vidik	Preveč (delež v %)		Ustrezno (delež v %)		Premalo (delež v %)	
	SSI	PTI	SSI	PTI	SSI	PTI
Podrobnost opredeljenih ciljev	7,9	3,8	80,2	88,6	11,9	7,6
Natančnost opredeljenih ciljev	4	1,6	81	85,9	15	12,5
Jasnost opredeljenih ciljev	-	-	85,2	83,9	12,8	16,1
Zahtevnost ciljev glede na učne zmogljivosti dijakov	17,8	20,9	77,1	73,7	5,1	5,4

3.4 IZVAJANJE PROGRAMOV

Cilj izobraževalnega programa, zlasti njegove izvedbe je dijakom zagotoviti kvalitetno poklicno izobrazbo. Dijake mora usposobiti za kompleksne in zahtevne delovne naloge v okviru posameznega poklicnega področja, za katerega se izobražujejo.¹⁹ Da bi se cilju čimbolj približali mora izvedba programa temeljiti na kombinaciji različnih pristopov, oblik in metod dela, ki poudarjajo večjo aktivnost dijakov, raznovrstnih načinov preverjanja in ocenjevanja znanja ter na medsebojnem sodelovanju učiteljev. Za realizacijo napisanega je potrebno načrtno izobraževati učitelje in krepiti njihovo pedagoško, psihološko in didaktično usposobljenost. Učitelji naj veliko bolj kot doslej postanejo sodelavci dijakom pri njihovem angažiranem pridobivanju znanja, razvijanju ustvarjalnosti, skupinskega dela, samostojnosti, procesnega mišljenja ipd.²⁰

Poleg navedenega, je za kvalitetno izvedbo programov, pred tem na šolah potrebno zagotoviti tudi ustrezne materialne in organizacijske pogoje.

¹⁹ Izhodišča... str 9, (97)

²⁰ Memorandum o nadaljnjem..., str. 18, (2000)

Spremljanje izvajanja programov smo zato uokvirili na treh področjih:

- materialni in organizacijski pogoji za izvajanje programov:
 - prostorski pogoji, oprema in učna tehnologija,
 - nadaljnje izobraževanje (učiteljev, ravnateljev),
 - povezovanje med učitelji, strokovnimi aktivni na šoli,
- načrtovanje in izvajanje pouka:
 - izvedba pouka,
 - izbor metod in oblik dela,
- preverjanje in ocenjevanje znanja:
 - načini in oblike preverjanja, ocenjevanja.

3.4.1 MATERIALNI IN ORGANIZACIJSKI POGOJI ZA IZVAJANJE PROGRAMOV

3.4.1.1 Prostorski pogoji, oprema in učna tehnologija

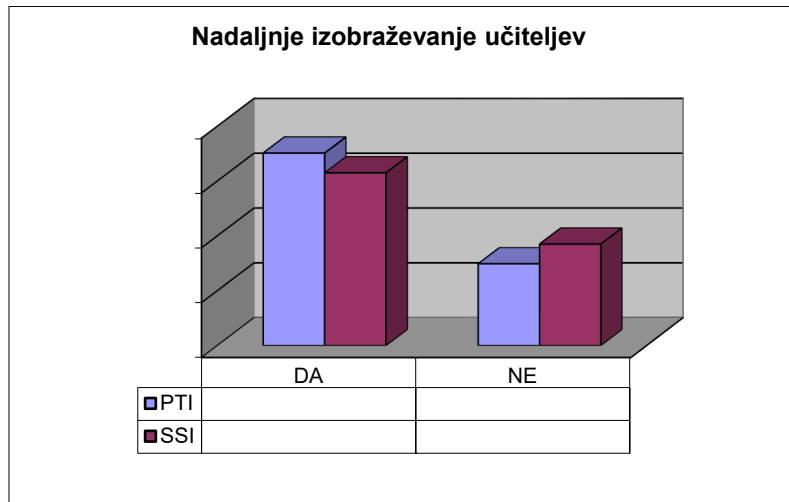
Manjše število ravnateljev je povedalo, da materialni pogoji, med njimi prostor, oprema in učni pripomočki na šolah niso najboljši.

Težave štirje ravnatelji (Gostinski tehnik (SSI), Gostinsko- turistični tehnik (PTI), Tehnik zdravstvene nege (PTI)) vidijo predvsem v pomanjkanju učilnic na šolah ali pa so le-te za skupine dijakov premajhne. Pouk ponekod tako organizirajo v dveh izmenah ali pa uporabljajo druge prostore, npr. prostore dijaškega doma. Za bolj kakovostno didaktično izvedbo pouka bi potrebovali modernejšo opremo in učne pripomočke poudarja pet ravnateljev (Gostinsko- turistični tehnik (PTI), Gostinski tehnik (SSI), Živilski tehnik (PTI), Lesarski tehnik (PTI)). Le-ta se po mnenju strokovnega kadra šol prepočasi posodablja. Čeprav obstajajo med šolami razlike se težave zaradi nezadostne in zastarele opreme najpogosteje kažejo pri izvajanju praktičnega pouka.

3.4.1.2 Nadaljnje izobraževanje ravnateljev, učiteljev

Novi programi, novi koncepti učenja in poučevanja, razvoj stroke ipd. zahtevajo od strokovnega kadra na šoli nenehne prilagoditve oz. spremembe v načinih mišljenja in dela. Na kakšen način so se učitelji pripravljali na uvedbo novih programov smo predstavili v uvodnih poglavjih, v nadaljevanju pa predstavljamo v kolikšni meri je učiteljem omogočeno nadgrajevati znanje in spretnosti z vključevanjem v programe nadaljnjega izobraževanja in kolikšnih spodbud so pri tem s strani vodstva šol deležni.

Slika 4: Ali menite, da je izobraževanju in strokovnem spopolnjevanju učiteljev na vaši šoli namenjeno dovolj pozornosti? (učitelji; N=338)

Učitelji (PTI: 70,2 %, SSI: 63 %) ocenjujejo, da je na šolah za njihovo izobraževanje dobro poskrbljeno. Večina, kar 92,5 % vprašanih se je v zadnjih štirih letih vključila v različne izobraževalne programe, tako s strokovnega kot pedagoškega področja.

Učitelje smo prosili še za oceno pomembnosti določenih vrst znanja, ki ga pri delu z dijaki najbolj potrebujejo. Ne glede na vrsto izobraževanja in ne glede na izobraževalni program 84,5 odstotni delež novosti s strokovnega področja ocenjuje kot zelo pomembno področje izobraževanja. Kot zelo pomembno ocenjujejo še znanje o sodobnih načinih poučevanja (58,3 %), sledi področje dela z dijaki s posebnimi potrebami (53,9 %) in področje informacijskih tehnologij ter dela z računalniki (40,6 %).

Ravnatelji pravijo, da učitelje stalno spodbujajo k vključevanju v programe nadaljnega izobraževanja. Da bi čim večjemu številu učiteljev, glede na želje in interese, ki jih imajo to tudi dejansko omogočili, nemalokrat organizirajo izobraževanje za celoten učiteljski zbor kar na šoli.

22 vprašanih ravnateljev pravi, da se tudi sami redno udeležujejo strokovnih izobraževanj povezanih z delom, ki ga opravljajo. Najbolj aktualna in zanimiva področja po njihovi oceni so:

- področje menedžmenta v neprofitnih organizacijah,
- trendi v razvoju poklicnega in strokovnega izobraževanja,
- področje informacijskih tehnologij,

- usposabljanje za vodenje projektov.

3.4.1.3 Povezovanje med učitelji, strokovnimi aktivni na šoli

Uspešna izvedba ciljno in procesno zasnovanih programov je med drugim odvisna tudi od sodelovanja učiteljev na področju načrtovanja in izvajanja pouka, predvsem v smislu medpredmetnega povezovanja vsebin. Ugotavljali smo,²¹ da ravnatelji medsebojno povezovanje in sodelovanje učiteljev močno spodbujajo. Predvsem naj bi se uresničevalo skozi skupno oblikovanje letnih in dnevnih priprav, kriterijev za preverjanje in ocenjevanje znanja in strategij za razreševanje vzgojne problematike. Tesnejše sodelovanje je po njihovem mnenju nemalokrat težko dosegati, saj pouk pogosto poteka na različnih lokacijah. Vodstva šol se kljub številnim oviram, nenehno trudijo povezati učitelje v strokovne time delujoče na različnih področjih. Ponekod so sodelovanje med učitelji vključili kot enega izmed elementov ocene delovne uspešnosti posameznega učitelja.

Kolikšno pa je dejansko povezovanje in sodelovanje v neposredni pedagoški praksi- pri pripravah na pouk kažejo naslednji odgovori učiteljev:

- 276 vprašanih (tako v programih poklicno tehniškega kot v programih srednjega strokovnega izobraževanja) je odgovorilo, da se priprav na pouk najpogosteje lotijo sami,
- 137 jih odgovarja, da se najpogosteje pripravljajo skupaj s kolegi, ki poučujejo isti predmet.
- le 65 vprašanih učiteljev pa je odgovorilo, da se pripravlja skupaj z učitelji različnih predmetov.

²¹ glej str. 16

3.4.2 NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE POUKA

3.4.2.1 Izvedba pouka

Predmetni katalogi znanj učne cilje oz. vsebine tudi na operativni ravni definirajo brez podrobnejših razčlenitev, znanih iz nekdanjih modelov časovne razporeditve učne snovi. Aplikacija ciljev na posamezno področje je nakazana, sugerirana, ni predpisana, z namenom uveljaviti večjo avtonomijo učiteljev. Glede na omenjene spremembe je uresničevanje tako postavljenih ciljev odvisno od učiteljev samih. Nas je pri načrtovanju pouka, poleg sodelovanja učiteljev, ki smo ga analizirali v prejšnjem poglavju, zanimalo še naslednje:

- viri učiteljev pri pripravi na pouk,
- izbor metod in oblik poučevanja za izvedbo pouka.

Preglednica 10: Iz katerih virov črpate informacije, ko se pripravljate na pouk? (učitelji; N= 338)

Viri	Zelo pogosto (delež v %)		Pogosto (delež v %)		Redko (delež v %)		Nikoli (delež v %)	
	SSI	PTI	SSI	PTI	SSI	PTI	SSI	PTI
Katalog znanj	27,8	32,6	43,3	45,1	27,8	19,7	1	2,6
Učbeniki, delovni zvezki	41,3	45,3	29,3	34,9	10,9	13,5	18,5	6,3
Priročniki za učitelje	28,4	20,1	21,1	31,4	26,3	29,6	24,2	18,9
Časopisi, revije, TV	47,5	33,3	44,4	45,5	7,1	17,5	1	3,7
Stari učni načrti	2,2	6,3	22,2	17,8	52,2	47,1	23,3	28,7
Interna gradiva	40,2	29	35,1	43,7	18,6	19,7	6,2	7,7
Internet	39,4	29,9	41,4	38	17,2	27,7	2	4,3

Učitelji štiriletnih strokovnih programov časopise, revije in TV navajajo kot zelo pogosto in pogosto (91,9 %) uporabljene vire iz katerih črpajo najrazličnejše informacije, uporabne pri

načrtovanju pouka. Omenjenim sledijo gradiva, ki jih pripravljajo sami ali pa drugi učitelji na šoli (83,9 %). Pogosta podlaga učiteljem so še katalogi znanj (71,1 %).

Učitelji poklicno tehniškega izobraževanja se pri načrtovanju pouka najpogosteje (80,2 %) poslužijo učbenikov in delovnih zvezkov tudi časopisov, revij in TV (78,8 %) ter katalogov znanj (77,1 %).

Redko ali nikoli uporabljeni so stari učni načrti, odgovarja okoli 75 % vprašanih, ter različni priročniki, ki so posebej namenjeni učiteljem (okoli 50 %).

3.4.2.2 Izbor metod in oblik dela

Kot je bilo že izpostavljeno, se razumevanje učenja in poučevanja v sodobnih konceptih vzgoje in izobraževanja spreminja. Poučevanje kot profesionalna vloga se sooča z odločilno spremembo: učitelji postajajo vodniki, mentorji in posredovalci. Njihova vloga- in ta je ključnega pomena- je pomoč in podpora dijakom z udejanjanjem predvsem odprtih in participativnih učnih metod.²²

Preglednica 11: Katere metode in oblike poučevanja pri pouku najpogosteje uporabljate (učitelji; N= 338)

Metoda in oblika dela	Zelo pogosto		Pogosto		Redko		Nikoli	
	(delež v %)		(delež v %)		(delež v %)		(delež v %)	
	SSI	PTI	SSI	PTI	SSI	PTI	SSI	PTI
Razlaga	51,5	60,1	43,7	35,4	4,9	4,5	-	-
Razgovor	62,1	60	34	38,5	3,9	1,5	-	-
Delo s tekstom	7,1	9,4	49,9	41,4	41,8	4,2	5,1	-
Delo na terenu	9,3	3,2	20,6	11,2	46,4	53,7	23,7	31,9
Opravljanje eksperimentov	1,1	12,6	13,2	17,7	40,7	45,1	31,4	38,3
Delo po skupinah	31,3	26,5	40,4	46,9	27,3	25	1	1

²² Memorandum o vseživljenjskem..., str. 15, (2000)

Delo v parih	33	24,2	41	38,4	21	32,1	5	5,3
--------------	----	------	----	------	----	------	---	-----

Učitelji različnih predmetov, ne glede na vrsto izobraževanja in ne glede na izobraževalni program, pouk najpogosteje in pogosto peljejo v obliki razgovora z dijaki (več kot v 95 %), zelo pogosto in pogosto (okoli 90 %) dijakom snov tudi frontalno predstavijo; razložijo. Omenjenima metodama po pogosti pogostosti sledita še metodi dela v skupinah in v parih.

Učitelji učne metode izbirajo na podlagi različnih dejavnikov, kot so narava snovi, število dijakov v razredu, želje dijakov ipd. Po mnenju učiteljev je pomembno prepletanje različnih metod, v ospredje pa postavljajo predvsem tiste, ki temeljijo na dijaku, njegovi aktivnosti in samostojnosti saj je na ta način pridobljeno znanje dijakov trajnejše in uporabnejše.

Kako svojo vlogo na drugi strani doživljajo dijaki oz. kolikšne so njihove možnosti za aktivno participacijo pri pouku prikazuje preglednica 12.

Preglednica 12: Meniš, da imaš pri pouku dovolj možnosti za aktivno sodelovanje? (dijaki; N= 899)

Možnost aktivnega sodelovanja	Delež v %	
	SSI	PTI
Da, pri vseh predmetih	9,8	16,1
Pri večini predmetov	51,6	56,1
Le pri nekaterih predmetih	35,3	23
Ne	3,3	4,8

Okoli 60 % dijakov, ne glede na vrsto izobraževanja in ne glede na program pravi, da pri pouku vseh oz. večine predmetov aktivno sodeluje in navaja naslednje načine dela, ki jim to omogočajo:

- učitelj pouk vodi tako, da sprašuje, dijaki odgovarjajo,
- dijaki novo snov obdelujejo po parih,
- dijaki novo snov obdelujejo po skupinah.

38,6 % dijakov srednjega strokovnega izobraževanja in 27,8 % dijakov poklicno tehniških programov odgovarja, da lahko to možnost izkoristijo le pri nekaterih predmetih ali pa je preprosto nimajo, saj pouk v celoti vodi učitelj. Učitelj snov razlaga, dijaki zapisujejo.

3.4.3 PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

3.4.3.1 Načini in oblike preverjanja, ocenjevanja

Pomembni sestavni del pouka sta tudi preverjanje in ocenjevanje znanja dijakov, ki sta z poučevanjem in učenjem tesno povezana. Tako preverjanje kot ocenjevanje morata spodbujati in preverjati raznovrstno in kakovostno znanje ter samostojno razmišljanje dijakov.

Oboji, tako učitelji kot dijaki navajajo, da se znanje pri pouku največkrat preverja in tudi ocenjuje ustno, s testi in različnimi praktičnimi nalogami.

Področje izvajanja programov smo zaokrožili z vprašanjem učiteljem, povezano z morebitno vpeljavo didaktičnih novosti pri predmetu, ki ga poučujejo.

Preglednica 13: Ali ste v zadnjem času uvedli kako didaktično novost pri svojem predmetu? (učitelji; N= 338)

Uvedba didaktičnih novosti	Delež v %	
	SSI	PTI
Da	37,9	24,9
Ne	62,1	75,1

Iz preglednice je razvidno, da dobra tretjina učiteljev v srednjem strokovnem izobraževanju in slaba tretjina v poklicno tehniškem izobraževanju v pouk svojega predmeta redno vnaša številne novosti. To so predvsem aktivnejše metode poučevanja in učenja.

Učitelji so navedli nekaj primerov:

- dijak samostojno pripravi uvod v novo snov in ga predstavi sošolcem,
- dijaki po skupinah obdelajo določeno temo in pripravijo celotno učno uro,
- igranje vlog in zamenjava vlog učitelj/učenec ipd.

3.5 UČNA GRADIVA

V tem poglavju smo združili mnenja in ocene učiteljev, ki se nanašajo na učbenike in druga učna gradiva s katerimi so pokriti posamezni predmeti v obeh vrstah izobraževanja.

Preglednica 14: Ali dijaki pri pouku predmeta uporabljajo učbenik? (učitelji; N= 338)

Uporaba učbenika pri predmetu	Delež v %	
	SSI	PTI
Da	39,4	53,1
Ne	60,6	46,9

Med programi poklicno tehniškega izobraževanja, kjer dijaki pri pouku različnih predmetov učbenikov večinoma ne uporabljajo, ker le- ti ne obstajajo ali pa so neprimerni (nesodobni, nesistematični, prezahtevni ipd.) izstopata programa Konfekcijski modelar in Vrtnarski tehnik, med programi srednjega strokovnega izobraževanja program Vrtnarski tehnik.

Ti učitelji večino gradiva za dijake pripravijo sami. Vsebino črpajo iz tuje in domače strokovne literature, pogosto si pomagajo z učbeniki drugih sorodnih predmetov in sorodnih programov, podlage iščejo v različnih časopisih in revijah.

3.6 DELOVNA PRAKSA

Nova šolska zakonodaja temelji na spoznanju, da poklicno izobraževanje ni izvedljivo zgolj v šolskih oblikah, brez sodelovanja delodajalcev. Izvedbena oblika tega načela se uresničuje v partnerskem odnosu med sfero izobraževanja (šola) in sfero dela (podjetja). Praktično izobraževanje v programih srednjega strokovnega in poklicno- tehniškega izobraževanja poleg praktičnega pouka v šoli, v nekaterih programih vključuje še delovno prakso.

Delovna praksa je namenjena spoznavanju proizvodnje, razvoju delovnih sposobnosti, spretnosti in navad na podlagi aplikacije teorije in teoretskega osmišljanja prakse. Dijake smo vprašali o njihovi oceni tega dela izobraževanja:

Preglednica 15: Ocena delovne prakse (dijaki; N= 338)

Delovna praksa	Da (delež v %)	Ponavadi (delež v %)	Redko (delež v %)	Nikoli (delež v %)
Na delovni praksi sem se dobro počutil	42	36,6	15,3	6
Delal sem stvari, ki mi bodo koristile v poklicu	36,7	30,7	22,3	10,2
Delal sem stvari, ki mi bodo koristile tudi sicer v življenju	30,1	28,6	33,1	8,1
Delo je bilo zanimivo	30,5	37,8	23,6	8,2
Delo je bilo raznovrstno	31,1	34,4	24,5	10
Dobil sem napotke, kako naj delo opravim	47,7	38,6	10,3	3,3
Opravljati sem moral tudi dela, ki niso povezana z nalogami poklica, za katerega se izobražujem	36,6	21,3	29,6	12,2
Na delovni praksi sem se dolgočasil, ker ni bilo pravega dela zame	11,5	13,6	39,6	35,3

Iz preglednice je razvidno, da se je večina dijakov (78,6 %) vedno ali ponavadi v podjetju dobro počutila. Več kot polovica je opravljala zanimivo in koristno delo, ki jim bo v prihodnosti, tako na poklicnem področju, kot tudi v življenju nasploh, koristilo. 86,3 % dijakov je vedno ali ponavadi od delodajalcev dobilo navodila za opravljanje delovnih nalog. Približno polovica dijakov je na praksi vedno ali ponavadi opravljala dela, ki niso neposredno povezana z poklicem, za katerega se izobražujejo. Četrtnina dijakov se je na praksi ves čas ali

ponavadi dolgočasila, ker pravega dela zanje ni bilo. Kljub različnim ocenam delovne prakse dijaki pravijo (približno 95 %), da so z mentorjem in večino zaposlenimi v kolektivu vzpostavili dober odnos.

Preglednica 16: Odnos z zaposlenimi (dijaki; N= 338)

Odnos z zaposlenimi	Da (delež v %)	Ne (delež v %)
Z večino zaposlenih v kolektivu sem se dobro razumel-a	94,5	5,5
Moj odnos z mentorjem je bil dober	96,3	3,7

3.7 NADALJNA POT DIPLOMANTOV

Za konec smo dijake vprašali še o njihovih nadaljnjih izobraževalnih oz. poklicnih aspiracijah:

Preglednica 16: Kakšni so tvoji načrti po končani srednji šoli? (dijaki; N= 338)

Načrti po končanem šolanju	Delež v %
Zaposlil-a se bom v poklicu, za katerega se izobražujem	6,4
Nadaljeval-a bom redno šolanje	59,5
Nadaljeval-a bom šolanje ob delu	18
Ne vem	9
Drugo	7

Po končanem izobraževanju se 6,4 % namerava zaposliti v poklicu, za katerega se izobražujejo, 77,5 % dijakov načrtuje nadaljevanje izobraževanja. 9 % vprašanih o tem še ni razmišljalo. 7 % dijakov je navedlo, da razmišljajo o maturitetnem tečaju ali zaposlitvi na drugem poklicnem področju.

4. SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI

Na podlagi spremljanja prenovljenih programov srednjega strokovnega izobraževanja, na novo vpeljanih v šolskem letu 2000/2001 (Gostinski tehnik, Grafični tehnik, Medijski tehnik, Turistični tehnik, Vrtnarski tehnik), programov poklicno tehniškega izobraževanja, vpeljanih v šolskem letu 2001/2002 (Gostinsko turistični tehnik, Konfekcijski modelar, Tehnik zdravstvene nege, Živilski tehnik) in v šolskem letu 2002/2003 (Vrtnarski tehnik, Lesarski tehnik) predstavljamo bistvene ugotovitve in podajamo predloge za dopolnitev in spremembo programov oz. njihovo izpeljavo.

Trend vpisa v programe

Spremljani programi so se v praksi začeli izvajati v šolskih letih 2000/2001 do 2002/2003. Vpis dijakov je, kot kažejo podatki vsako leto manjši, izjema so le programi, ki izobražujejo za poklic medijskega in turističnega tehnika ter tehnika zdravstvene nege. Poleg manjšega vpisa zaznavamo tudi velik delež (več kot 20 %) tistih dijakov, ki izobraževanja (še) niso zaključili. Največji osip je na prehodu iz prvega v drugi letnik, nato se postopoma znižuje.

Uvajanje izobraževalnih programov

Vodstva šol in učitelji so priprave na vpeljevanje prenovljenih izobraževalnih programov pozitivno ocenili. Večina priprav je bila izvedena v okviru študijskih skupin in programov izobraževanja ter spopolnjevanja. Ponekod je bila k številnim spremembam zaznana manjša nenaklonjenost učiteljev, ki so tekom priprav na novosti pogrešali več konkretnih navodil, kako novosti izpeljati v vsakdanji praksi.

Za uspešno uveljavljanje sprememb in novosti prenove, predvsem na t.i. ravni notranje prenove je po našem mnenju bistveno, kako učitelji sami dojemajo namen in ukrepe prenove in kako se čutijo usposobljeni za uvajanje potrebnih novosti. Zato jim je potrebno še v večji meri ponuditi ustrezno programsko ponudbo izpopolnjevanja, ki se poleg nudenja informacij (npr o spremenjenih vsebinah katalogov znanj, novih pravilnikih), osredotoča tudi na ravnanje učiteljev v razredu- didaktični in metodični vidik.

Izobraževalni programi in njihova izvedba

Izobraževalne programe in njihovo izvajanje so ravnatelji, učitelji in dijaki ocenjevali po različnih kriterijih.

Prva ocena zadeva razmerje med posameznimi sestavinami predmetnikov in skladnost med teoretičnim in praktičnim izobraževanjem. Tretjina učiteljev meni, da struktura predmetnikov ni ustrezna, premajhen poudarek je na praktičnem izobraževanju dijakov in strokovni teoriji zato ustreznejše razmerje med teoretičnim in praktičnim vidikom poklicne usposobljenosti še vedno ni doseženo. Razloge za slabšo prepletenost splošnega, strokovno- teoretičnega in praktičnega znanja, lahko delno pripišemo tudi slabemu medsebojnemu sodelovanju učiteljev iz različnih predmetnih področij, ki kljub spodbudam s strani vodstva šol, v neposredni praksi še ne daje zadovoljivih rezultatov. Posamezni ravnatelji nezadostno vsebinsko povezanost opravičujejo še z pogosto uporabo dislociranih prostorov, katera učiteljem timsko delo še dodatno otežuje.

Pri nadaljnjem razvoju programov je potrebno iskati rešitve za intenzivnejše medpredmetno povezovanje praktičnega pouka, pripadajoče strokovne teorije in splošnega znanja. Posamezni učitelji predlagajo izdelavo posebnih programov oz. konceptov, ki bi na podlagi pozitivnih izkušenj medpredmetne povezanosti spodbujali in omogočali sistematično izvajanje povezav med predmeti na šolah.

Naslednja ocena se nanaša na posamezne predmete; število ur, glede na cilje in vsebine, ter na njihovo zahtevnost. Slaba polovica učiteljev pravi, da vseh zahtev in ciljev katalogov znanj zaradi preobsežnosti ne uspe uresničiti. Časa, ki bi ga namenili obravnavi temeljnega znanja in utrjevanju ter ponavljanju učne snovi nikoli ni dovolj. Skozi oceno dijakov se kaže tudi previsoka zahtevnost izobraževalnih programov, zlasti standardov zahtev pri splošnih predmetih. Najpogostejši razlog dijakov za težave pri omenjeni skupini predmetov je poleg obsežnosti vsebin še njena neuporabnost.

Kvalitetna izvedba programov poleg ustrezno izobraženega in usposobljenega strokovnega kadra terja tudi primerne materialne in organizacijske pogoje. Ti so od šole do šole različni, težave so predvsem v pomanjkanju učilnic in nezadostni ter zastareli opremljenosti, predvsem za izvajanje praktičnega pouka.

Na področju strokovnega spopolnjevanja ugotavljamo, da se učitelji v velikem odstotku (92,5 %) vključujejo v različne programe, tako s strokovnega kot pedagoškega področja. Kljub

stalnim spodbudam s strani vodstva šol, kot je bilo že omenjeno, povezovanje učiteljev na področju izvajanja in načrtovanja pouka v konkretni praksi ne steče. To potrjuje tudi 276 od vseh vprašanih učiteljev, ko pravi, da se na pouk najpogosteje pripravljajo sami. Navedeno kaže, da bi morali učitelje na šolah še bolj intenzivno usmerjati v tiste programe izpopolnjevanja, ki omogočajo pridobivanje znanj in spretnosti s področja medpredmetnega povezovanja

Zadovoljivi pa so rezultati, ki kažejo, da je večina učiteljev naredila v pojmovanju svoje vloge velik korak k spodbujanju aktivnega učenja, ki je eden od pomembnih vidikov prenove.

Tradicionalno dojemanje učiteljeve vloge v smislu prenašanja znanja se umika drugačnemu pojmovanju in drugačnemu pouku, pouku, ki spodbuja aktivno pridobivanje ali bolje rečeno izgrajevanje znanja. To potrjujejo tudi ocene dijakov, saj po odgovorih sodeč velik odstotek (60 %) pri pouku vseh oz. večine predmetov aktivno sodeluje. Načini, ki jim to omogočajo so: Učitelj pouk vodi tako, da sprašuje, dijaki odgovarjajo, dijaki novo snov obdelujejo po parih ali skupinah, nato jo predstavijo sošolcem ipd.

Učna gradiva

Ugotavljamo, da učbenikov, ki bi ustrezali prenovljenim programom praktično ni. Predlagamo načrtno spodbujanje strokovnjakov k pripravi sodobnih učbenikov na različnih področjih, predvsem takih, ki spodbujajo aktivno učenje.

Delovna praksa

Izobraževanje v delovnem procesu dijaki označujejo z različnimi ocenami. Polovica meni, da je na praksi opravljala zanimivo in koristno delo, ki jim bo v prihodnosti in življenju nasploh prišlo prav, druga polovica navaja nasprotno. Četrtnina se je na praksi ves čas ali ponavadi celo dolgočasila, ker pravega dela zanje ni bilo. Z mentorji in večino zaposlenimi je kljub različnim ocenam delovne prakse skoraj vsem dijakom uspelo vzpostaviti dober odnos.

Nadaljnje poklicne oz. izobraževalne namere dijakov

Glede na izražene želje in namere po nadaljnjem izobraževanju pri več kot 77 % vseh vprašanih dijakov je pomembno, da programi srednjega strokovnega in poklicno tehniškega izobraževanja še v naprej omogočajo dobro podlago za nadaljevanje izobraževanja v vseh

oblikah postsrednjega izobraževanja. Obenem pa zagotovljajo ustrezno poklicno in strokovno usposobljenost za poklic.

5. LITERATURA

- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja, (1997). Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje. Področna kurikularna komisija za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana.
- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. (2001) Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana.
- Srednješolski izobraževalni programi II.; šolsko leto 2000/01 (2001). MŠZŠ, Ljubljana.
- Srednješolski izobraževalni programi II.; šolsko leto 2001/02 in šolsko leto 2002/03, (2003). MŠZŠ, Ljubljana.
- Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenove vzgoje in izobraževanja v RS. Nacionalna komisija za uvajanje in spremljanje novosti in programov v vzgoji in izobraževanju (1999), Ljubljana
- Božič, B.: Poročilo o spremljanju programov srednjega strokovnega izobraževanja (začetek izvajanja programov 1999/2000), (2003), Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana
- Čater, A.: Poročilo o spremljanju programov srednjega strokovnega izobraževanja (začetek izvajanja programov 1998/99), (2003), Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana